

Natuur en historie, een spannende combinatie in de duinen bij Egmond-Binnen

FRANS BUISSINK

De natuur in de duinen bij Egmond-Binnen is rijk aan zeldzame duinflora. Toen de kans zich voordeed om die binnenduinnatuur uit te breiden, greep PWN die met beide handen aan. Maar er kwam nog een andere rijkdom aan het licht: de historie van dit land van de abdij en de graven van Egmond, die interessante sporen in het landschap heeft achtergelaten.

Dit veld heet het Vennewater. Het werd ontdaan van de bemeste en humusrijke bovenlaag, die gebruikt werd bij wegebouw in de buurt. Binnen de kortste keren stond het veld vol met echte koekoeksbloem en ratelaar. Foto: Frans Buissink.

Er bestaat zoiets als het instituut Landinrichting, misschien schimmig voor de gemiddelde burger die er wellicht nooit van gehoord heeft, maar wel een instituut waar zaken gedaan worden. Daar werd een compromis gesloten tussen landbouw en natuur dat leidde tot een grote opknopbeurt in het binnenduingebed van Egmond-Binnen. Vijfenvoertig hectare bollenland met aansluitend

duinakkertjes mochten worden ongevormd tot duinnatuur. Het onvoorstelbare was gebeurd: bollenboeren die hun land verkochten. Het Noord-Hollandse waterleidingbedrijf PWN (Puur Water en Natuur) kreeg de opdracht het plan vorm te geven. Daar zagen ze het al helemaal voor zich: licht golvende duingraslandjes en nolletjesland, hier en daar nat, op andere plaatsen droog. Met typische duinbloemen: duinviooltje, geel walstro, kleine bevernel, rolklaver en wilde peen. De verwaarloosde duinrellen zouden ze uitgraven, laten kronkelen door het landschap en opnieuw laten stromen. Binnenduyn op zijn mooist.

Duinlandjes die mochten blijven

Maar ergens in de aanloop naar het project dreigde er een kink in de kabel. Ineens was daar een CHER, een Cultuur Historische Effect Rapportage, een speler die PWN bij het beheer van zijn natuurgebieden nog niet eerder was tegengekomen. Ineens kreeg men te maken met archeologen en geschiedkundigen. Bijvoorbeeld het plan om tientallen 'lankies', traditionele duinakkertjes, op te laten gaan in het duinlandschap en er bloemrijke, natte duinvalleities met poelen van te maken, vond geen genade in de ogen van de mensen die waken over al het oude dat bewaard moet blijven.

Her en der tussen de nollen van het binnenduyn liggen er tientallen: rechthoekige akkertjes, diep uitgegraven in het duinlandschap om zo dicht mogelijk bij de natte ondergrond te komen.

De Blekerij zoals hij er nu bijligt. Hij is opgegraven. Aan de hand van proefgeulen kon worden vastgesteld waar de greppels hadden gelegen. In die greppels met schoon duinwater werd vroeger het linnen gewassen en vervolgens in de zon te drogen gelegd op het tussenliggende grasland. Een industrie die in veel duingebieden voorkwam.
Foto: Frans Buissink.

Sommige zo groot als een half voetbalveld, andere net iets meer dan vijf parkeerplaatsen. Het idee was de bemeste grond eruit te halen en van de opstaande kanten vloeiende profielen te maken zodat het geheel op een natuurlijk valleitje zou gaan lijken. Niks daarvan, riep de CHER. De landjes zijn onderdeel van een belangrijk duinlandjescomplex en moesten zichtbaar blijven.

Het volgende compromis tussen cultuur en natuur werd gevonden: de vormen zijn intact gelaten, en op de bodems zijn verschillende biotoopjes gemaakt: droog of nat duingrasland, begraasd of onbegaasd en soms ook helemaal verwilderd met metershoge meidoorn en vlier. Sommige worden op gezette tijden gefreesd om de aloude akkeronkruiden weer op te laten komen.

Een blekerij werd opgegraven

Achter de historische duinhoeve Waterrijk lag zes hectare weiland dat natuur mocht worden. De bemeste bovenlaag werd afgegraven tot op het onbewerkte duinzand, en waar nodig aangevuld met schoon duinzand. Dat wacht nu op de planten die daar spontaan zullen opschieten. Maar de sloot die er zo lang heeft gelegen en die gevoed wordt door duinrelwater, is niet weggepoetst en mag blijven vertellen over de boerenactiviteit van vroeger rond de duinhoeve. Een historisch geval apart is de blekerij. Aan het eind van een opgegraven kromme duinrel lag een weiland dat erom vroeg om ongevormd te worden tot een waterrijk landje met kronkelende kreekjes waar orchideeën, ratelaars en echte koekoeksbloemen de bodem zouden kleuren. De duinecologen watertandden al bij het idee. Maar onder het weiland lag nog een van weinige bewaard gebleven intacte blekerijen uit de zestiende en zeventiende eeuw. In die tijd werd het schone duinwater gebruikt om linnengoed te bleken. Het was een hele industrie in de duinstreek. Het linnen werd op het veld uitgespreid en besprenkeld met water uit zogeheten giet-sloten, die werden gevoed door de duinrel. Het profiel van de gietsloten was te achterhalen door het graven van een 'kijsleufje'. De blekerij met de rechte sloten ligt er nu weer bij als eeuwen geleden, zij het iets hoger dan toen, schraal en bloemrijk.

Rogge net als vroeger

Om de cultuurwaarden vast te stellen, werden er oude kaarten over de situatie van tegenwoordig gelegd. Dat maakte het mogelijk de oude kleinschalige verkavelingen te herstellen. Zo werden er enkele ouderwetse graanakkertjes gemaakt, waar nu rogge staat, net als heel

vroeger. Compleet met de traditionele graanbloemen: klaprozen, korenbloemen en bolderik. De hoge rogge, een oud ras, kwam van een boertje uit de Achterhoek. In een daar aanwezig tijdelijk depot van nog af te voeren grond bleken plotseling in het voorjaar van 2011 oeverzwaluwen hun nestholletjes te hebben gegraven. Een ander deel van de inrichting van het gebied was het aanbrengen van infrastructuur, niet alleen de waterhuishouding van rellen en duinsloten, maar ook de aanleg van wandelpaden, een parkeergelegenheid en een hondenuitlaatveldje. Met de duinrellen is getoverd. Het Kerkeland is een afgegraven veld bij het Vennewater, waarvan het bollenzand gebruikt is voor het nieuwe knooppunt van de N9 in Schoorl. In nieuw schoon zand heeft een duinrel zijn eigen weg gevonden. Het resultaat is een nat duingrasland dat paars ziet van de echte koekoeksbloemen en geel van de ratelaar.

De voorgenomen inrichting is nog niet helemaal klaar. PWN wacht nog op definitieve verwerving van een aantal percelen. Het nieuwe natuurbeleid van staatssecretaris Bleeker heeft de zaak niet erg gestimuleerd.

FRANS BUISSINK IS KUNSTSCHILDER EN NATUURPUBLICIST.

Deze duinrel was geheel verzand en is weer geactiveerd. Hij voorziet de greppels in de Blekerij van schoon duinwater.
Foto: Frans Buissink.